

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 3

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
3-son
iyun, 2025

June 2025
Volume 3
Number 3

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидилов Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибатуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незаймакин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

June 2025

Volume 3

Number 3

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Ona tili ta'limini tashkil etish jarayonining retrospektiv tahlili

Uzoqova Maftuna Abdirazzoqovna

Ретроспективный анализ процесса организации образования на родном языке

Узакова Мафтуна Абдираззаковна

Retrospective analysis of the process of organizing education in the native language

Uzokova Maftuna Abdirazzokovna

Received: June 12, 2025 Revised: June 14, 2025 ■ Accepted: June 20, 2025 ■ Published Online: June 30, 2025

- **Annotatsiya:** Mazkur maqolada ona tili ta'limini tashkil etish jarayonining retrospektiv tahlili amalga oshirilgan. Ona tilini o'qitish jarayoni uzoq tarixga ega bo'lib, u turli davrlarda ijtimoiy, madaniy va ilmiy omillarga bog'liq holda rivojlangan. Tadqiqotda ona tili ta'limining tarixiy bosqichlari, metodik yondashuvlarning evolyutsiyasi hamda ta'lim mazmunining shakllanishiga ta'sir etgan omillar tahlil qilinadi. Shuningdek, turli davrlarda ona tilini o'qitishdagi yutuqlar va muammolar ko'rib chiqilib, zamonaviy yondashuvlar bilan solishtiriladi. Tadqiqot natijalari ona tili ta'limi sifatini oshirishga qaratilgan ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.
- **Kalit so'zlar :** tarixiy tajriba, zamonaviy ta'lim islohotlari, milliy madaniyat, ta'lim sifati , yozuv va til ta'limi va innovation metodlar.
- **Аннотация:** В данной статье проведен ретроспективный анализ процесса организации обучения родному языку. Процесс обучения родному языку имеет долгую историю и развивался в разные периоды в зависимости от социальных, культурных и научных факторов. В исследовании анализируются исторические этапы образования на родном языке, эволюция методических подходов, а также факторы, влияющие на формирование содержания образования. Также рассматриваются достижения и проблемы преподавания родного языка в разные периоды и сравниваются с современными подходами. Результаты исследования важны при разработке научно-методических рекомендаций, направленных на повышение качества родного языка образования.
- **Ключевые слова:** исторический опыт, современные образовательные реформы, национальная культура, качество образования, письменное и языковое образование, инновационные методы
- **Abstract:** This article provides a retrospective analysis of the process of organizing native language education. The process of teaching native language has a long history, and it has developed in different periods depending on social, cultural and scientific factors. The study analyzes the historical stages of native language education, the evolution of

methodological approaches, and the factors that influenced the formation of educational content. Also, the achievements and problems of native language education in different periods are considered and compared with modern approaches. The results of the study are important in developing scientific and methodological recommendations aimed at improving the quality of native language education.

- **Keywords:** Historical experience, modern educational reforms, national culture, quality of education, writing and language education and innovation methods.

KIRISH

Ona tili ta'limi jamiyatning madaniy va ilmiy rivojlanishining muhim omillaridan biri bo'lib, uning o'qitilishi va rivojlanishi har bir davrda turli xil jarayonlarga bog'liq bo'lib kelgan.

Retrospektiv tahlil – bu muayyan jarayon, hodisa yoki tizimning o'tgan davrlarini o'rganish, tahlil qilish va baholash usuli bo'lib, u tarixiy tajribadan saboq olish va kelajak strategiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Misol uchun, ona tili ta'limini retrospektiv tahlil qilish deganda, turli davrlarda ona tilini o'qitish usullarini o'rganish, ta'lim metodikasidagi o'zgarishlarni tahlil qilish va hozirgi ta'lim jarayoniga foydali tajribalarni joriy etish tushuniladi. Bu yondashuv ta'lim sifatini oshirishga va innovatsion usullarni ishlab chiqishga yordam beradi. Ona tili ta'limi turli davrlarda o'ziga xos yondashuvlar asosida shakllanib kelgan. Ushbu jarayonni retrospektiv tahlil qilish orqali ta'lim metodikalarining evolyutsiyasini tushunish va bugungi kun uchun samarali usullarni aniqlash mumkin[1].

Ona tili ta'limini tashkil etish jarayonining retrospektiv tahlili tarixiy tajriba, zamonaviy ta'lim islohotlari, milliy madaniyat, ta'lim sifati va innovatsion metodlar nuqtayi nazaridan dolzarb hisoblanadi. Ushbu tahlil natijalari hozirgi ta'lim jarayonini takomillashtirish va istiqboldagi strategiyalarni shakllantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ona tili ta'limi jamiyat va shaxs rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. U nafaqat aloqa vositasi, balki milliy o'zlik, madaniy meros va ilmiy tafakkurning asosi hisoblanadi. Ona tili ta'limining asosiy ahamiyati inson tafakkurini shakllantiradi, tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. O'z fikrlarini aniq va ravon ifodalash imkonini beradi. Jamiyat bilan muloqot qilish, madaniy hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga har bir xalqning ona tili uning madaniy merosini saqlash va rivojlantirishning asosiy omili hisoblanadi[2]. Milliy urf-odat, qadriyat va tarixiy tajribalarni avloddan-avlodga yetkazish imkonini beradi. Ilmiy va ta'limiy jihatdan ham ahamiyatli tarafi ilmiy tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi, barcha fanlarni o'rganish va tushunish uchun mustahkam poydevor yaratadi, lingvistik qobiliyatlarni rivojlantirish orqali boshqa tillarni o'rganishga ko'maklashadi. Raqamli texnologiyalar va xalqaro axborot maydonida ham ona tilining barqarorligini ta'minlash zarurati ortib bormoqda. Ona tilida zamonaviy ilm-fan va texnologiya bilan bog'liq materiallar yaratish muhim vazifa

hisoblanadi.

Ona tili ta'limi o'zining uzoq tarixiy yo'lga ega bo'lib, turli davrlarda turli yondashuvlar asosida rivojlanib kelgan. Ona tili ta'limi insoniyat tarixining turli bosqichlarida o'ziga xos shakllarga ega bo'lib, madaniy, ijtimoiy va siyosiy omillar ta'sirida rivojlanib kelgan. Qadimdan boshlab, til nafaqat muloqot vositasi, balki bilim va madaniyatni avloddan-avlodga yetkazish vositasi sifatida xizmat qilgan. Taraqqiyot bosqichlarini quyidagicha o'rganib chiqamiz:

Qadimgi va o'rta asrlar davri. Qadimgi sivilizatsiyalarda (Misr, Yunon, Rim, Hindiston, Xitoy) yozuv va til ta'limi rivojlangan bo'lib, bilimlar asosan diniy, huquqiy va falsafiy asarlar orqali o'rgatilgan. Markaziy Osiyo hududida esa: Qadimgi turkiy bitiklar (Orxon-Yenisey yozuvlari) va qadimgi forsiy va sog'diy yozuvlar mavjud bo'lgan. Ona tili darsliklari bo'lmasa ham, og'zaki adabiyot (ertaklar, qo'shiqlar, afsonalar) orqali til madaniyati shakllangan. Sharq mutafakkirlari (Al-Farg'oniy, Al-Beruniy, Al-Xorazmiy, Ibn Sino) ilm-fan va tafakkurning rivojida tilning muhimligini ta'kidlaganlar. Xiva, Buxoro, Samarqand kabi ilm markazlarida arab, fors va turkiy tillarida ilmiy asarlar yozilgan[3].

Jadidchilik harakati va yangi usul maktablari (XIX asr oxiri – XX asr boshi). Jadidchilik harakati (Abdulla Avloniy, Ismoil G'aspiralilar, Mahmudxo'ja Behbudiy va boshqalar) ona tilida ta'limni rivojlantirishga katta hissa qo'shgan. Darsliklar va grammatik qo'llanmalar ishlab chiqilib, til ta'limida yangi metodikalar joriy etilgan. Jadidlar ona tilini nafaqat muloqot vositasi, balki milliy o'zlikni shakllantirishning asosiy omili deb bilganlar.

Milliy uyg'onish davrida o'zbek tilining ta'limdagi o'rni oshdi. Abdulla Avloniy – "Birinch muallim" va "Ikkinchi muallim" darsliklarini yaratgan. Fitrat – o'zbek tilshunosligi va til nazariyasi bo'yicha muhim asarlar yozgan.

Sovet davrida ona tili ta'limi (XX asr). Sovet davrida (1917–1991) ona tili ta'limi markazlashgan davlat siyosati ta'sirida shakllangan va turli bosqichlarda sezilarli o'zgarishlarga uchragan. Til siyosati va ta'lim dasturlari mafkuraviy yo'nalishda olib borilib, ona tilining o'rni turli davrlarda kuchayib yoki pasayib borgan edi. Ona tili darsliklari va o'qitish metodikasi rasmiy mafkuraga moslashtirilgan.

Mustaqillik davrida ona tili ta'limi (1991-yildan hozirgi kungacha). 1989-yilda O'zbek tili davlat tili deb e'lon qilindi. 1991-yildan boshlab, ona tili ta'lim tili sifatida rasmiylashtirildi va mustahkamlandi. Rus tilining majburiy o'qitilishi

bekor qilindi, lekin chet tillari bilan teng ravishda o'rganilishi yo'lga qo'yildi. O'zbek tili davlat tili sifatida e'tirof etildi. Ona tili ta'limida kompetensiyaviy yondashuv, zamonaviy metodlar, raqamli texnologiyalar va interaktiv o'qitish usullari joriy etila boshlandi. Til o'qitish bo'yicha yangi darsliklar, ta'lim dasturlari va pedagogik texnologiyalar ishlab chiqildi. O'zbek tilshunosligi va adabiyotiga bag'ishlangan yangi darsliklar ishlab chiqildi. Ona tilini o'qitish metodikasi yangilanib, kommunikativ va interfaol yondashuvlar joriy qilindi[4]. Chet tillar bilan birga o'zbek tilida ham ilmiy va akademik materiallar yaratish muhim vazifa sifatida belgilandi.

Zamonaviy ona tili ta'limining istiqbollari. Ona tilida ilmiy va akademik kontent yaratish va uni xalqaro miqyosga olib chiqish. Raqamli texnologiyalarni (onlayn ta'lim, sun'iy intellekt, multimediya vositalari) ona tili ta'limiga tatbiq etish. Interfaol va kreativ yondashuvlarni keng joriy qilish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ona tili ta'limi inson tafakkuri, madaniy meros, ilm-fan va ta'limning asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Uning tarixiy taraqqiyotini o'rganish va zamonaviy rivojlanish yo'nalishlarini tahlil qilish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etib takomillashtirish mumkin. Ona tili ta'limining tarixiy ildizlari juda chuqur bo'lib, u qadimdan boshlab rivojlanib kelgan. O'rta asrlarda ilmiy meros til rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, XX asr boshlarida jadidlar harakati til ta'limini isloh qilishga va rivojlantirishga xizmat qildi. Ushbu tarixiy bosqichlar bugungi zamonaviy ona tili ta'limining mustahkam poydevorini yaratgan Sovet davrida ona tili ta'limi mafkuraviy va siyosiy cheklovlar ostida rivojlangan bo'lsa-da, mustaqillikdan keyin uning rivojlanishi uchun

yangi imkoniyatlar yaratildi. Bugungi kunda ona tili ta'limi zamonaviy yondashuvlar asosida shakllanmoqda va uning xalqaro miqyosda nufuzini oshirishga qaratilgan tadbirlar olib borilmoqda.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Uzoqova Maftuna Abdirazzoqovna Qashqadaryo viloyati Pedagogik mahorat markazi Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim kafedrası katta o'qituvchisi / Узакова Мафтуна Абдираззаковна Старший преподаватель кафедры дошкольного, начального и специального образования Кашкадарьинского областного центра педагогического мастерства / Uzakova Maftuna Abdirazzakovna Senior Lecturer, Department of Pre-school, Primary and Special Education, Kashkadarya Regional Center for Pedagogical Excellence

► uzoqovamaftuna817@gmail.com

■ <https://orcid.org/0009-0004-0846-0148>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. A.Yo'ldoshev, "O'zbek tili o'qitish metodikasi" Nashr yili: 2012. Ushbu qo'llanmada o'zbek tilini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan.
- [2]. A. Tursunov, "Raqamli texnologiyalar orqali ona tili ta'limini modellashtirish va tashkil etish mexanizmlari" Nashr yili: 2022.
- [3]. G. Kambarova, "Yangi avlod ona tili va adabiyot darsliklari bilan ishlashning samarali usullari va yo'llari" Nashr yili: 2023.
- [4]. R. Niyozmetova, "Ona tili va adabiyot ta'limini takomillashtirish ilmiy-tadqiqot markazi" Nashr yili: 2021.